

SALA 8. Les puntes a Catalunya

rep el nom de *punt de Catalunya*. És similar a altres treballs de Castella-Lleó i Extremadura on es denominen *soles*.

Ret fi o punta d'Arenys

A l'àrea del Maresme, a finals del segle XVIII i principis del XIX es va desenvolupar una tècnica de punta blanca realitzada amb cotó o lli que va rebre el nom de *ret fi* o *punta d'Arenys*. Aquesta punta es caracteritza pels dissenys geomètrics similars a altres puntes europees de l'època com la punta de Lille, el Malines o el tonder. El *ret fi* es va utilitzar sovint per a l'aixovar eclesiàstic i el domèstic, ja que eren peces que calia rentar i planxar sovint.

La blonda

La *blonda* sorgeix a França al segle XVIII i de seguida arriba a Catalunya on les principals cases de punta artesana en dissenyen models per a les mantellines, vels, xals, mocadors... La *blonda catalana* va ser molt popular a tota Europa i Amèrica. A finals del XVIII randers de Mataró van instal·lar cases de punta a Almagro, on encara es manté la tradició.

La punta de Barcelona

La *punta de Barcelona* va ser creada l'any 1952 per Antònia i Montserrat Raventós, fundadores de l'Escola de Punta de Barcelona, a partir d'un encàrrec de l'Arquebisbat de Barcelona per a l'altar major de la Catedral, amb motiu de la Conferència Episcopal. És una tècnica que barreja el treball de l'agulla amb el coixí.

Blonda de l'Arboç

La *punta de l'Arboç* també es coneguda popularment com a *blonda de l'Arboç*. Es caracteritza pel seu fons de tul i els elements decoratius amb punt sencer que acostumen a ser de caràcter naturalista.

Blonda bordana

A mig camí entre la punta mecànica i l'artesana són els treballs de *blonda bordana*, que consisteix en un tul mecànic brodat imitant la *blonda*. Es va fer molt popular entre la burgesia ja que el seu cost era inferior al de la punta artesana. Al segle XIX, a la Casa de la Misericòrdia de Barcelona es realitzaven excel·lents treballs d'aquesta tècnica.

Punta mecànica

Les primeres màquines de punta mecànica s'instal·len a Barcelona la primera meitat del XIX; les màquines *Leavers* i posteriorment les *Raschel* produiran diverses peces de punta d'excel·lent qualitat.

Els centres històrics de punta artesana a Catalunya

Catalunya és un país amb una llarga tradició en la realització de puntes, des del segle XVII es realitzava punta artesana a moltes zones del país, però per la seva importància en destaquen tres:

1. El Maresme, des de Malgrat, incloent alguns pobles de La Selva i fins Montgat, va ser una àrea dedicada des de mitjans del segle XVII i fins mitjans del XX a la producció de punta artesana, especialitzada en punta blanca. Al Maresme sorgeix el *ret fi* o *punta d'Arenys*.
2. Barcelona i la zona del Baix Llobregat. Des de mitjans del segle XVII i fins finals del XIX, tota aquesta àrea es va dedicar a la producció de punta, destacant la producció de blonda negra. Barcelona va actuar com a capital on es van situar les principals cases de punta artesana i les primeres fàbriques de punta mecànica de tota Espanya.
3. L'Arboç del Penedès és el nucli puntaire més important del sud de Barcelona. Es coneix l'existència de negoci de puntes des del segle XIX.

Els principals tipus de punta a Catalunya

La punta artesana es realitza amb boixet o a l'agulla, a partir d'aquestes dues tècniques bàsiques trobem una variada terminologia per denominar els diferents estils. Pel que fa a la punta mecànica, la qualitat de la peça també depèn de la maquinària utilitzada: *Leavers* o *Raschel*.

Punt de Catalunya

No és exactament una punta, perquè es fa a partir d'un teixit. Es realitza amb agulla, extreient els fils per crear unes formes radials. Els primers treballs són dels segles XVI-XVII i

La punta com a negoci

Tot i que la punta artesana a Catalunya es realitzava des del segle XVII, és a partir de la segona meitat del XVIII quan a tota la costa catalana, des de Tossa fins a Barcelona, als voltants de la ciutat i a l'Arboç del Penedès es van desenvolupant negocis de punta que bàsicament es dediquen a l'exportació amb Amèrica. Tot i els alts i baixos, aquests negocis amb punta artesana es mantenen fins la primera meitat del segle XX.

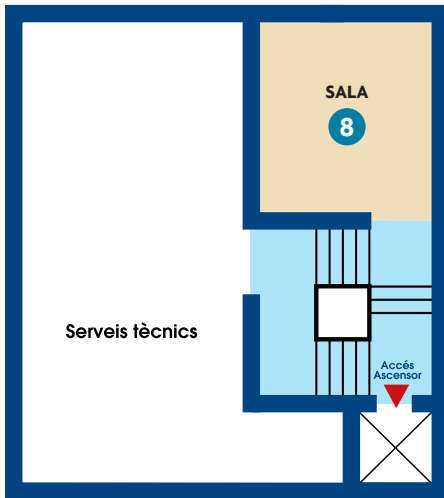
Al segle XIX les cases de punta de renom presenten els seus treballs a les grans exposicions internacionals, com és el cas de Josep Margarit i Lleonat i Josep Fiter. Aquest rander va realitzar una alba per al papa Lleó XIII l'any 1887 que va comptar amb la col·laboració de la Casa Castell d'Arenys de Mar.

Puntaires a Arenys de Mar. Adolf Mas, 1906. Institut Amatller de l'Art Hispànic, Arxiu Mas

A finals del segle XVIII apareixen les primeres màquines per fer tul mecànic, però no és fins l'any 1808 que John Heathcoat inventa la primera màquina de punta mecànica. Aquestes màquines arriben a Barcelona el 1827. L'any 1847 Volart i Campany funden la primera fàbrica de punta mecànica que posteriorment s'instal·larà a l'Hospitalet de Llobregat i arribarà a ser una empresa que aconseguirà diversos premis a les exposicions universals. A partir de la segona meitat del segle XIX, la punta mecànica va guanyant terreny a la punta artesana.

Les empreses de punta mecànica catalana estan agrupades a l'*Asociación Nacional de Fabricantes de tules, bordados y encajes*. A l'actualitat, hi ha un total de 6 empreses de punta mecànica: Central Encajera, Encajes Laquidain, Indesmall, Industria de Encajes Mecánicos, IEMESA, Textil Padró i Tradeurop (hereus de la Casa Volart).

SALA 8. El encaje en Cataluña

Punto de Cataluña

No es exactamente un encaje, porque se hace a partir de un tejido. Se realiza con aguja extrayendo los hilos para crear unas formas radiales. Los primeros trabajos son de los siglos XVI-XVII y recibe el nombre de *punto de Cataluña*. Es similar a otros trabajos de Castilla-León y Extremadura, donde se denominan *soles*.

El ret fi o encaje de Arenys

En la zona del Maresme, a finales del siglo XVIII principios del XIX se desarrolló una técnica de encaje blanco realizada en algodón o lino que recibió el nombre de *ret fi o encaje de Arenys*. Este tipo de encaje se caracteriza por los diseños geométricos similares a otras técnicas europeas de la época como el *encaje de Lille*, el *Malines* o el *tonder*. El *ret fi* se utilizó a menudo para el ajuar eclesiástico y doméstico, ya que eran piezas que se debían limpiar y planchar sin problemas.

La blonda

La *blonda* surge en Francia en el siglo XVIII y rápidamente llega a Cataluña donde las principales casas de encaje artesano diseñan modelos para mantillas, velos, chales, pañuelos... La *blonda catalana* fue muy popular en toda Europa y América. A finales del siglo XVIII fabricantes de encaje de Mataró fundaron una empresa de encaje en Almagro, donde aún se mantiene la tradición.

El encaje de Barcelona

El *encaje de Barcelona* fue creado en 1952 por Antònia y Montserrat Raventós, fundadoras de la Escuela de Encaje de Barcelona, a partir de un encargo del Arzobispado de Barcelona para el altar mayor de la Catedral, con motivo de la Conferencia Episcopal. Es una técnica que mezcla el trabajo de la aguja con el de bolillos.

Blonda de l'Arboç

El *encaje de l'Arboç* también es conocido popularmente como la *blonda de l'Arboç*. Se caracteriza por el fondo de tul y los elementos decorativos con punto entero que suelen ser de carácter naturalista.

Blonda bordana

A medio camino entre el encaje mecánico y el artesano son los trabajos de *blonda bordana*, se trata de un tul mecánico bordado imitando la blonda. Su uso se extendió entre la burguesía ya que su coste era inferior al del encaje artesano. Durante el siglo XIX, en la Casa de la Misericordia de Barcelona se realizaban excelentes trabajos con esta técnica.

Encaje mecánico

Las primeras máquinas de encaje mecánico se instalan en Barcelona durante la primera mitad del XIX, las máquinas *Leavers* y posteriormente las *Raschel* producirán trabajos de encaje de excelente calidad.

El encaje como negocio

Aunque el encaje artesano se realizaba en Cataluña desde el siglo XVII, es a partir de la segunda mitad del siglo XVIII cuando en la costa catalana, desde Tossa de Mar hasta Barcelona, los alrededores de la capital y en l'Arboç del Penedès se desarrollaron negocios de encaje que básicamente se dedicaban a la exportación hacia América. A pesar de las fluctuaciones y las crisis políticas y económicas, estos negocios de encaje artesano se mantuvieron hasta la primera mitad del siglo XX.

Durante el siglo XIX las casas de encaje de renombre presentaban sus trabajos en las gran-

Encajeras en Arenys de Mar. Adolf Mas, 1906. Institut Amatller de l'Art Hispànic, Arxiu Mas

des exposiciones internacionales, como es el caso de Josep Margarit i Lleonat y Josep Fiter. Este fabricante de encaje realizó un alba para el papa León XIII en 1887 que contó con la colaboración de la Casa Castells de Arenys de Mar.

A finales del siglo XVIII aparecen las primeras máquinas que realizan el tul mecánico, pero no es hasta 1808 cuando John Heathcoat inventa la primera máquina de encaje mecánico. Estas máquinas llegan a Barcelona en 1827. En 1847 Volart i Campany fundan la primera fábrica de encaje mecánico que posteriormente se instalará en l'Hospitalet de Llobregat convirtiéndose en una empresa que conseguirá diversos premios en exposiciones universales. A partir de la segunda mitad del siglo XIX, el encaje mecánico fue ganando terreno al encaje artesano.

Las empresas de encaje mecánico catalanas están agrupadas en la Asociación Nacional de Fabricantes de tules, bordados y encajes. En la actualidad, existen un total de 6 empresas de encaje mecánico: Central Encajera, Encajes Laquidain, Indesmalla, Industria de Encajes Mecánicos, IEMESA, Textil Padró i Tradeurop (herederos de la Casa Volart).

Los centros históricos de encaje artesano en Cataluña

Cataluña es un país con una larga tradición en la realización de encaje artesano, desde el siglo XVII se realizaba encaje artesano en muchas zonas, pero por su importancia destacamos tres:

1. El Maresme, (la costa norte de Barcelona) desde Malgrat, incluyendo algunos pueblos de La Selva y hasta Montgat, fue un área dedicada desde mediados del siglo XVII y hasta mediados del XX a la producción de encaje artesano, especializada en encaje fino blanco. En el Maresme surge el *ret fi o encaje de Arenys*.
2. Barcelona y la zona del Baix Llobregat. Desde mediados del siglo XVII y hasta finales del XIX, toda esta área se dedicó a la producción de encaje, destacando la producción de blonda negra. Barcelona actuó como capital donde se situaron las principales casas de encaje artesano y las primeras fábricas de encaje mecánico de toda España.
3. L'Arboç del Penedès es el núcleo de encajes más importante del sur de Barcelona. Se conoce la existencia de negocios de encajes desde el siglo XIX.

Las encajeras catalanas realizaban con gran habilidad diversas técnicas, algunas sencillas y otras más complejas. Debido a la proximidad con Francia aprendieron a realizar técnicas como *Valenciennes*, *Lille*, *encaje de Le Puy* y sobretodo la *blonda*. En este espacio podréis tocar estas muestras y apreciar la calidad de los trabajos.

Los principales tipos de encaje de Cataluña

El encaje artesano se realiza con bolillo o aguja, a partir de estas dos técnicas básicas se desarrolla una variada terminología para denominar los diferentes estilos. Respecto al encaje mecánico, la calidad de la pieza también depende de la maquinaria utilizada: *Leavers* o *Raschel*.

